

MIKSEI TULE RAHAA?

Nyt kun pohjoismainen yhteistyö on sarjakuvankin alalla tiivistynyt, saatiin kuulla muunmuassa, että kaikissa muissa pohjoismaissa on jo olemassa jonkinlainen kotimaisen sarjakuvan tukisysteemi. Tuetaan sarjakuvan tekemistä, kustantamista ja levitystä. Näistähän se meilläkin - rahallisesti - kiikastaa. Ainoallakaan kotimaista sarjakuvaa julkaisemalla sarjakuvalehdellä ei ole varaa maksaa tekijänpalkkioita. Hyvä kun millä on varaa ilmestyä. Niillä ei ole varaa kustantaa lehtiänsä neliväristä kotimaista materiaalia. Piirtäjät eivät siis pääse kokeilemaan värien mahdollisuuksia. Lehtien levikki on pieni ja levitysvaikeudet myös pitävät ne tehokkaasti yleisölle tuntemattomina.

Suomalaisen sarjakuvantekijän on siis inhaasti myytävä itsensä, jos haluaa varsinaisesti työstään edes leivänpäälyysrahoja. Ja mitäs vikaa siinä sitten on? No, ajatellaan asiaa vaikka näin: ihmiset, jolla on mielipide, eivät välttämättä halua ilmaista itseään Hesarisissa tai Suomen Kulvalehdessä, vaan kirjoittavat mieluummin vaikkapa Arglin tai Rumbaan saakseen mielipiteensä julki ja oikealle yleisölle. Kulttuuri- ja mielipidelehdet siis rikastuttavat kulttuuriamme. Vain sarjakuvan kustantaminen on Suomessa jäänyt tylsiksi kaupallisuuden armoille. Harvaa taiteenalaan arvostetaan sen mukaan, miten hyvin saa työnsä kompromissien myötä myytyä. Yleensä taiteilijoita arvostellaan heidän töidensä laadun kautta.

Jos piirät sarjakuvia sarjakuvalehteen, ei rahaa ole luvassa. Sen sijaan jo kytyisimmätkin kulttuuri- ja mielipidelehdet pystyvät maksamaan alkeellisia tekijänpalkkioita (alk. 200 mk/sivu), puhumattakaan niistä päivä- tai aikalausehdistä, jotka julkaisevat suomalaisia sarjakuvia. Mielipidelehtitukeahan ei sarjakuville heru. Val heruuko?

Varteenotettavia, mielipidelehtituen kriteerit edes teoriassa täyttäviä sarjakuvalehtiä on Suomessa vain muutama. Tässä jutussa käsiteltävät lehdet ovat pääsääntöisesti vakiintuneita, so. ilmestynöet pitkään, säännöllisesti ja riittävästi monta kertaa vuodessa. Lisäksi näillä lehdillä on linja - ja vieläpä kaikilla omansa! Mutta millä rahoilla ja rahkeilla lehtiä sitten tehdään? Sarjainfo otti selvää myös siitä.

ALPHA, Harto Pasonen

Alphaa on alusta (v. 1991) asti lähdeetty tekemään tosissaan. Tavoitteena on, että lehti vähintäänkin kannattaisi itse itsensä. Tappiota oli vuodenvaihteessa parikymmentätuhatta.

"Menot on koko ajan suuremmat kuin tulot. Mainostuloja kertyy siinä 1500 mk /numero. On ollut vaikeaa löytää ei-paikallisia ilmoittajia. Tilausten - 120 kpl - osuus kokonaisrahoituksesta on pieni. Rahoituksen ideana on, että raha pysyy koko ajan liikkeessä." Tavoitteena onkin myydä lehdien koko painos kerralla aina uuden numeron ilmestyttyä. Suunnilleen puolet lehdistä myydään erillisillä sarjakuvafestivaaleilla, loput menevät divareiden ja vastaavien myyntipaikkojen kautta. Alphaa on noin 70 myyntipaikkaa ympäri Suomea. Se on enemmän kuin millään muulla pienlehdellä. Pasonen panostaa lehdien levitykseen toisissaan. Hän ajalehti autolla ympäri Pohjois-

Suomea myymässä lehteään antikvaareihin. "Jos lehdet lähettää postitse, on epävarmaa, kuinka moni maksaa..."

Lehtiä menee suunnilleen viisi kappaletta per liike. Pohjosen pitkät etäisyydet tekee sen, ettei tästä omiaan saa pois." Rahaa on kiinni lehdien myymättömissä numeroissa: ykköstä oli jäljellä alle 50 kappaletta ja kolmonenkin myi mukavasti. Mutta varastossa lepäävät lehdet tulevat kalliiksi: 400 kappaletta tekee jo 6000 markkaa.

Siiinjärven kulttuurilautakunta tuki Alphan ensimmäisen numeron kustantamista. Muuten Alpha ei aluksi juuri saanut apurahoja, kun ei ollut yhdistystä takana. Kulttuurilautakunnalle ja läänille lehti ei kelvannut, kun ei ollut seuraavaa takana. Yhteisöille myönnetään rahaa tällaisiin tarkoituksiin helpommin kuin yksityisille. Vuodelle -92 rahaa haettiin Taiteen keskukselta ja Kulttuurirahastosta.

Jälkimmäisestä saatiinkin 20 000 mk.

Kirjastoihin lehteä menee kovissa kansissa noin 50 kappaletta, sitomattomana alle 20 kappaletta pääasiassa Kuopion seudulle ja Helsinkiin enimmäkseen Kirjastopalvelun kautta. Sarjakuva-albumia ostetaan kirjastoihin keskimäärin 500 kappaletta.

Yhden Alphan tekeminen maksaa keskimäärin 20 000 mk. Painos on 1200 kpl. Lehti painetaan Siiinjärvellä. "Cityoffsetin (jossa mm. Sarjainfo, Sarjari ja Suuri Kurpitsa painetaan) tarjous ois ollut muutaman tonnin kalliimpi. Meille painon on parempi olla lähellä." Alkuvuodesta ilmestynyt Alpha 1/92 sisältää kahdeksan sivua nelivärisarjakuvaa espanjalaiselta Pradolta. Painoskin on tavallista isompi, 1800 kpl. Materiaali saatiin suoraan painovalmiina filmeinä Espanjasta. Lisäksi lehdestä on nelivärisiä mainoksia ja muilla sivuilla on käytetty lisävärejä. Lehdestä on peräti 72 sivua. Painatus maksoi yhteensä 26 700 mk.

"Julkaisuvaikeudet, käännös ja tekstitys tekee yhteensä noin 200 markkaa sivulta. Kotimaisista pitäisi maksaa vähintään 1000 markkaa sivulta, vähempi ei ois korvaus työstä. Tekijänpalkkiot riippuu kotimaisen materiaalin osuudesta. Jos lehdessä levikki ois 7000 kappaletta, voitaisiin maksaa kaikesta julkastusta materiaalista. Silloin lehdessä budjetti ois tollanen 200 000 markkaa vuodessa."

Alphaa tuskin tulee R-kioskeihin. "Tässä vaiheessa täytyy vielä ajatella numero korrallaan. Jo Akateemisenkin maksaa pienlehdentekijän kannalta tuskastuttavan hitaasti. Jos saat rahat vasta puolen vuoden jälkeen, täytyisi budjetin olla satoja tuhansia. Lehdessä pitäisi olla valmiiksi tunnettu ja mainostettu. Sarjakuvallisuuden ostaja tietää, mitä etsii. Johonkin Sokoksen lehtihyllyyn tällainen sarjakuvalehti katoais. Mutta ärrällä on monopolin ilman Rautakirjaa voi päästä vaan tollasiin 2000-3000 kappaletta painoksiin."

Ensimmäisenä ilmestymisvuonna myyntiä helpotti se, ettei tarvinnut maksaa liikevaihtoveroa (22 %). Tänä vuonna lehti joutuneen maksamaan liikevaihtoveroa, kun kokonaisbudjetti ylittää 75 000 markkaa. Lähinnä rahoitusasioiden takia Alpha muuttuikin toiminnelliseksi vuoden -92 alusta. Yritystä varten Pasonen sai starttirahaa, joka on suunnilleen kaksi ker-

taa työttömyyskorvauksen määrä kuuden kuukauden ajalle.

Pasonen tekee Alphaa yksin. Tyypillistä suomalaisille sarjakuvalehdille onkin, että ne ovat kovasti tekijänsä näköisiä - sekä hyvässä että pahassa. Ehkäpä toimituskunnan laajentaminen ei olisi ollenkaan huono idea...

Lehdellä on satunnaisia avustajia, kuten P.A. Manninen kirjoittamassa artikkeleita. Kari Heikonen kääntää ja tekstaa. Pasonen hoitaa itse loput työt, talouden, kirjeenvaihdon, toimitustyön ja taiton. Jatkuva taloudellinen stressi ja se että joutuu reissaamaan vilkonloppua myöten on raskasta.

"50 000 markalla ylimääräistä tekis lehteä vuoden hyvin laadukkaasti tai pitempään turvallisesti. 50 000 markalla numeroa kohti - 200 000 markalla vuodessa - lehdessä talous ois turvattu, ei tulis tappio. Ylimenevällä osalla vois maksaa mahdollisesti pieniä tekijänpalkkioita."

KÄRKI, Markku Huttunen

Kärki on yhdistyksen, Keski-Uudenmaan sarjakuvaseuran, julkaisema lehti. Kärki on sikäli poikkeuksellinen suomalainen sarjakuvalehti, että tekijöiden omia rahoja ei lehdenlehdessä ole mukana penniäkään. Vuonna 1991 rahaa saatiin Keravan kaupungilta. Uudenmaanläänin taidetoimikunnalta, jäsenmaksuista, myynnistä ja ilmoitustuloista yhteensä 20 000 mk, jolla sitten lehteä tehtiin.

Kärkeä on aktiivisesti tekemässä kaksi ihmistä, artikkelienkirjoittajat mukaanlukien neljä. "Väsymystä on ollut havaittavissa. Ois mukava, jos ois laajemmin tekijöitä. Paperityö puuduttaa eniten. Onneks mun ei tarvi hoitaa sitä." Kärki ilmestyy kokonaan mustavalkoisena, painosmäärä on 400 kpl. "Yhdellä lisävärillä kannen saisi edullisesti, mutta sellaista ei oo meille tarjottu." 4-värikansi, puhumattakaan sisäisivuista, on mahdoton. Myöskään tekijänpalkkioiden maksaminen ei tunnu realistiselta.

Kärkeä myydään Akateemisessa kirjakaupassa, ainakin Helsingissä. Lisäksi lehteä menee tilaajille ja divareihin. "Niihin pitäisi soittaa yks kerrallaan." Suoramyynti esim. festareilla ei ole merkittävää, vaikka siinä saisikin lehdestä täyden hinnan. Kirjakaupat ottavat jälleennyynnissä noin 30% väliä. Vanhoja Kärkiä löytyy varastosta...

Mitä tekisitte ylimääräisellä 50 000 markalla?

"Sillä saisi aika paljon...alppari ois yks mahdollisuus, jos joku tarjoi hyvän pitkän jutun. Lehdessä talouden tollanen summa muuttais täysin...painojälki paranis, tolia rahalla jo kustantais värillisen lehdessä, ainaki yhden numeron..."

SARJARI, P.A. Manninen

Kolmannes Sarjarin tuloista saadaan tilauksista ja lehtien myynnistä, toinen kolmasosa tulee Tampereen kaupungilta (5000 mk vuonna -91), loput maksetaan itse. Vuoden neljästä numerosta suunnilleen yksi on siis omakustanne. "Lääniltä haettiin rahaa eka kerran vuodeksi -92." Valtion avustuksia Tampereen Sarjakuvaseura ei ole hakenut. "Tosin näytettiin (Sarja)kuva/ilmio, -88, Alvar Aalto-museo,

Jyväskylällä) me saatiin rahat Jyväskylän kaupungilta." Vuonna -92 seura osallistui myös Reima Mäkisen ja Timo Niemen "Oktoberiana ja helvetin X piiri"-albumin julkaisemiseen sekä kokosi Tampereen Keräilymessuille sarjakuvanäyttely.

Lehden vuosibudjetti on reilu 10 000 mk, painos 500 kappaletta. Yhden numeron hinnaksi tulee siinä 4500 mk. Liikevaihtoveroa Sarjari ei maksa. Lehti ilmestyy muuten mustavalkoisena, mutta kannessa on yksi lisäväri. "Väri ilman värilerottelua, siis pelkkä painatus, ei olisi kallis. Mutta kokonaisuus on liian kallis, ellei sitte keksi jotain eri systeemiä."

Kohtuullinen tekijänpalkkio Sarjarin kaltaisessa lehdessä olisi Mannisen mielestä 100 mk sivulta. Palkkioiden maksaminen lähes kaksinkertaistaisi yhden numeron hinnan, kymppi tonni lisää vuodessa.

P.A. Manninen tekee lehteä käytännöllisesti katsoen yksin. Toimitukseen ja taittoon menee pari päivää kerrallaan. Kirjeenvaihtoon ja neuvotteluihin menevää aikamäärää on vaikea arvioida. Postitus on se, mikä kismittää. Loppu Sarjari, kun Manniselta into loppuu? "Heh heh, no ei se ainakaan ihan heti loppu. Into siis."

Levitysongelmat ovat kaikille pienlehdille yhteisiä. Kun on pieni levikki, ei pääse kioskeilytykseen, ja kun ei ole kunnan levitystä, pysyy painosmäärä ja rahantulo pienenä...Entäs R-kioskit? Luurista kuuluu murinaa. "Rautakirja sai aikoinaan Huuli-lehden loppumaan - se oli kuulemma liian törkeä. Kuitenki ne myy koko ajan kaikkia törkypornolehtiä lehtipisteissä ja kioskeilla. Kylmään Metallinkaan Rautakirja ei ollut tyytyväinen, ne vaati sisällön muuttamista: sci-fi pois ja mahdollisimman paljon lännen-sarjoja tilalle. Tapiirilla taas kesti puoli vuotta saada rahat ulos. Pieniä kustantajilla rahat on kuitenkin kiinni yhdessä numerossa. No, levitysmopolin voi tehdä mitä vaan. Ei tää miikään Bulgaria ole - tervetuloa markkinakapitalismiin!" Muun muassa Alphaa ja Sarjainfoa menee myyntiin antikvariaattoihin. "Myyntityö täytyy tehdä jokaisen erikseen. Sarjarille siinä on liikaa työtä. Ei sitä tiedä, meneekse. Spesiaaliliikkeet niinku Fennica maksaa varmasti." Kirjastoihin ja nuorisotiloihin Sarjaria menee noin 30 kappaletta. "Kannus hoiti aikoinaan suhteet sinnepäin. Tosin kirjastoväen asenne sarjakuviin on muuttunu paremmaksi sitä mukaa kun väki siellä on nuorentunu." Kirjastopalveluhan julkaisi Ilpo Lagerstedtin Supersankarit-kirjankin.

Sarjari on Kultin, kulttuuri- ja mielipidelehtien liiton, jäsen kuten Sarjainfokin. Kultti perustettiin vuoden 1991 lopulla ja onnistui jo vuonna -

92 murtamaan Akateemisen kirjakaupan mielipidelehtien levitysmopolin saadessaan mielipidelehtitukea "kulttuuri- ja mielipidelehtien levitykseen ja tunnetuksi tekemiseen". Seuraamme tilannetta mielenkiinnolla.

Ylimääräisellä 50 000 markalla Sarjarin sivumäärää kasvatettaisiin, ilmestymiskertoja tuskin. Lisäksi summalla voisi alkaa maksaa tekijänpalkkioita.

SUURI KURPITSA, Pauli Kallio

Suuri Kurpitsa on oikea malliesimerkki siitä miten pienestä kaikki voi olla kiinni. Vuoden -91 lopussa lehti oli katastrofaalisesti veloissa. Painolaskuja oli rästästä parinkymmentuhannen edestä, rahat kiinni Kim Deitchin albumissa "Al Ledicker nuorempi ja Craftonin kiros", joka "oli minun oma henkilökohtainen loistava tuhoontuomittu ideani. Huonommalla tuurilla se olisi voinut koko firman puihin vuodeksi pariiksi. Mä olen ylättyynyt siitä, että monikaan ei sitä tunne ja monikaan ei sitä halua ostaa." Helmikuussa -92 järjestettiin sitten tukikonsertti Tampereen vo-talolla. Bileet onnistuivat nappiin: loistavia bändejä, hupaisia ihmisiä ja talo täynnä. Pahimmista veloista päästiin. Vaan entäs sitten...Vuoden -92 suunniteltu budjetti oli 72 tuhatta markkaa. Rahaa on tähän monnessa saatu seuraavasti: Hämeen läänin taidetoimikunnalta 3000 mk (0 mk/-91), Tampereen kaupungin taidetoimikunnalta toiset kolme tonnia (-91 yleisapuraha 3000 mk ja kohdeapuraha 2000 mk 10-vuotisjuhlanumeron #33 julkaisemiseen), Tampereen yliopiston ylioppilaskunnalta 900 mk (2000 mk/-91). Ensi kertaa haettiin yleisavustusta Kansan Sivistysrahastolta, mistä helitti peräti 7000 mk. Lisäksi saatiin Ruotsalais-suomalaiselta kulttuurirahastolta "pohjoismaa-speesialin" käännöskuluihin 7000 mk. Yhteensä rahaa tuli 20900 mk. Viime vuonna erilaiset avustukset muodostivat tuloista vain hieman yli 10 %.

Jäsenmaksuista saatiin 170 kertaa 50 markkaa oli 8500 mk. Loput rahat tulevat kirjakauppa-, divari- ja festarimyyntistä. Suuri Kurpitsa maksaa liikevaihtoveroa - toistaiseksi. Vuoden -92 alusta voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen yritysten ja yhdistysten, joiden liikevaihto on alle 75 000 mk vuodessa, ei tarvitse tehdä edes liikevaihtoveroilmoitusta. Tosin Kurpitsakin on aina saanut liikevaihtoverosta palautusta muutaman kuukauden viiveellä.

Realistinen tekijänpalkkio sarjakuvista olisi Kurpitsassa 300-500 markkaa sivulta. "Värisivuja meille ei edes tarjota, piirtäjät tietää, että on varaa." Kansissa värjä on yhdessä neljään. Kurpitsaa ilmestyy nelj numeroa vuodessa, kaksi isoja ja kaksi pientä. Ison

numeron painos on talvella 900 kappaletta, kesällä 1000 kappaletta - kesällä lehteä voi myydä rockfestareilla. Pikkulehtiä painetaan vain vähän yli 200 kappaletta ja ne menevät pääsääntöisesti tilaajille. Myymättä lehtiä jää vuodessa siinä 100-200 kappaletta. Pikkunumerot Pauli kokoa yksin, isoja numeroita on tekemässä myös Reija Nieminen. Byrokraatiapuolella häärää Jyrki Liikka. Toimitus, käännös ja tekstaus, postitus, laskutus, kirjeenvaihto, taitto, festari- ym. suoramyyni, kaikki, tehdään paikasta.

Tilaajia Kurpitsalla on toistasataa. Kirjastoista se löytyy vain kolmesta-neljästäkymmenestä, samoista, jotka yleensä tilaavat muitakin kotimaisia sarjakuvalehtiä. Sarjakuvakaupat Helsingissä ja Tampereella myyvät Kurpitsaa siinä kun muitakin sarjakuvalehtiä. "Kaverien mukana lehteä menee Ouluun, Jyväskylään, Keravalle ja Turkuun divareihin. Mutta esimerkiksi Lahteen ei kelvannu, kun Christer (Nuutinen, lehdessä artisti) yritti." Myyntipaikkoja on yhteensä viitisentoista. Akateemisen kirjakauppa levittää lehteä "silloin kun välttää. Suomalainen on vielä nihkeempi, Deitchiäkin ottivat vain 20 kappaletta. Ois ihanaa, jos joku organisoisi jonkinlaisen levityssysteemin." Indie-levykustantajilahan on Orkanizationa. "Joo, niiden levityksessä on nyt kokeeksi muutamia sarjakuvia. Kurpitsa-albumi ja Kivin Pieni taivas. Aluksi sieltä tuli jotain 20 tilausta, nyt kesän jälkeen alle viisi." Rautakirja? "Ei myis Suurta Kurpitsaa tai Sarjaria. Liian pieni painos ja erikoinen sisältö."

Fiktiivisellä 50 tuhannella ylimääräistä voisi julkaista pari albumia tai maksaa velkoja. Albumikustantajana Suuri Kurpitsa ry, onkin ollut varsin ketterä: esimerkiksi Kurpitsa-debytonot Pirinen ja Toivonen kähmästään isompiin suihin heti ensialbumiensa jälkeen. Tänäkin vuonna ois tarkoitus julkaista pari alpparia, ilmeisesti kanadalaisista Julie Doucota sarjakuvafestivaaleille ja jotakuta muuta talvella. Painosmäärä ja albumien formaattia aiotaan tosin aiemmasta pienentää.

Vuonna -92 on alkanut ilmestyä muutamia uusia kotimaisia sarjakuvaa julkaisevia lehtiä, mm. kauhusarjakuvalehti Amok (Book Studio) ja naisarjakuvalehti Naarassarjat (Kääntöpiiri). Lisäksi maassa ilmestyy lukuisia määrää vaihtelevan tasoisia omakustannelehtiä. Lehdessä ei välttämättä kerro kykyjen rajoittuneisuudesta, vaan voi olla myös tietoinen valinta. Esimerkiksi Zippo ja Ginipik Pressin lätyt ovat hyvä todiste vanhan viisauden "pieni on kaunista" paikkansapitävyydestä. Omakustannelehdistä saa tietoa Sarjainfon Kotomaan katsauksesta ja muista sarjakuvalehdistä. Sarjakuvaseuran arkistolla on pienlehtiä myös jälleennyynnissä, ks. ilmoitusta toisaalla lehdestä.

Johanna Rojola

LUKIJAMME, ALLE SATASELLA VUODEKSI PARASTA KOTIMAISTA SARJAKUVAA TILATKAA NÄITÄ LEHTIÄ! VONKUKAA PAIKALLISKIRJASTONNE JA DIVARINNE TILAAMAAN NÄITÄ LEHTIÄ!! SARJAKUVAT R-KIOSKEIHIN!!!

Z I P P O 6 menee veriseksi

VAIN 7¹⁰ prk

värejä ja muotoja!

Lempipalkinto 1992

Aivokäyrät laskussa

Reima Mäkinen
Halimajärventie 43
36100 KANGASALA AS